

Teczki osobowe / koperty dowodowe. Materiały źródłowe wydanych dowodów osobistych

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku obywatelom polskim był wydawany dokument o nazwie „dowód osobisty”. Posiadanie tego dokumentu nie było obowiązkiem, lecz prawem. Zasadniczą funkcją ówczesnego dowodu osobistego była rola dokumentu podróznego, który uprawniał jego właściciela do przekraczania granic. Pomimo tego, że na jego okładce zamieszczono nazwę „dowód osobisty”, w części wewnętrznej stosowano już pojęcie „paszport”. Uzyskanie takiego dokumentu było kosztowne. W czerwcu 1923 roku opłata wynosiła 90 tys. marek polskich, z kolei w 1930 roku – 101 złotych polskich. Dowód osobisty pełnił również funkcję dokumentu meldunkowego, do którego wbijano stempel pobytu czasowego w kraju poza miejscem stałego zamieszkania. Dopiero rozporządzeniem Prezydenta RP z 16 marca 1928 roku wprowadzono możliwość uzyskania w Polsce dowodu osobistego jako krajowego dokumentu tożsamości. Zainteresowani otrzymywali go za opłatą 60 groszy. Podczas II wojny światowej niemieckie władze okupacyjne wprowadziły Kenkarte (kartę rozpoznawczą). Dekretem Rady Ministrów z dnia 22 października 1951 roku o dowodach osobistych¹ wprowadzono dowody osobiste wydawane na 5 lat. Zgodnie z art. 1 każdy obywatel polski zamieszkały w kraju jest obowiązany od ukończenia 18 roku życia posiadać dowód osobisty. Wg art. 2.3 osoby w wieku od 16 do 18 roku życia są obowiązane posiadać tymczasowe zaświadczenie tożsamości, jeżeli pozostają w stosunku najmu pracy lub nie zamieszkują wspólnie z osobami, pod których władzą rodzicielską lub opieką się znajdują, albo nie pozostają pod tą władzą lub opieką.

Zgodnie z dekretem z dnia 22 października 1951 roku o dowodach osobistych², art. 6.1 dowód osobisty wydaje się z ważnością na czas nieoznaczony.

Na mocy ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 roku o ewidencji ludności i dowodach osobistych³ oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 sierpnia 1974 roku w sprawie dokumentów stwierdzających tożsamość obywateli polscy, którzy ukończyli 18 rok życia i mieszkali w kraju, byli zobowiązani do posiadania dowodu osobistego. Zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 roku o zmianie ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych oraz ustawy o działalności gospodarczej⁴ książeczkowe dowody osobiste były ważne do końca 2000 roku, tracąc ostatecznie ważność z dniem 31 grudnia 2007 roku.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 listopada 2000 roku w sprawie wzoru dowodu osobistego oraz trybu postępowania w sprawach wydawania dowodów osobistych, ich wymiany, zwrotu lub utraty⁵ wprowadzono dowód osobisty z tworzywa sztucznego z różnymi terminami ważności (5 lat – dla osób poniżej 18 lat, 10 lat – dla osób w wieku do 65 lat, dożywotnio dla osób

¹ Dz.U. Nr 55, poz. 382.

² Dz.U. z dnia 18 stycznia 1962 roku.

³ Dz.U. z dnia 17 kwietnia 1974 roku.

⁴ Dz.U. Nr 113, poz. 733 z dnia 25 września 1997 roku.

⁵ Dz.U. Nr 112, poz. 1182 z dnia 16 grudnia 2000 roku.

powyżej 65 lat). Podczas wymiany książeczkowych dowodów osobistych na nowe z tworzywa sztucznego oddawano właścicielom nieaktualne dowody po obcięciu narożnika, tym samym unieważniając je. Tak samo wygląda to przy wymianie dowodów osobistych z tworzywa sztucznego. Zniesienie opłaty za wydanie dowodu osobistego wynika z przepisów ustawy z dnia 9 stycznia 2009 roku o zmianie ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych⁶. Osoby, które wnioskuje o wydanie dowodu osobistego, od 1 stycznia 2010 roku otrzymują go za darmo.

W „Jednolitym rzeczowym wykazie akt dla urzędów terenowych organów administracji państwowej”, wydanym przez Ministerstwo Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w grudniu 1975 roku w Warszawie, znajduje się hasło: „Teczki osobowe osób, którym wydano dowody osobiste i które wyjechały za granicę lub zmarły” dla symbolu klasyfikacyjnego 6222 o kategorii archiwalnej B–50. Z kolei w „Jednolitym rzeczowym wykazie akt dla organów gmin i związków międzygminnych”, który stanowi załącznik nr 4 do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 1999 roku w sprawie instrukcji kancelaryjnej dla organów gmin i związków międzygminnych⁷, zamieszczono hasło klasyfikacyjne „Dokumentacja wydawanych dowodów osobistych (koperty dowodowe)” dla symbolu klasyfikacyjnego 5122 o kategorii archiwalnej B–10, zaznaczając, że okres przechowywania liczy się od daty zgonu właściciela dowodu osobistego.

Na początku 2009 roku Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych wstrzymała wydawanie pozwoleń na brakowanie teczek osobowych/kopert dowodowych, ponieważ środowisko genealogów zwróciło uwagę NDAP, że są to cenne materiały. Zawodowi archiwiści zaczęli przeprowadzać ekspertyzy. Większe urzędy niszczyły systematycznie te dokumenty po upływie 10 lat od śmierci danej osoby. Jednak są też takie, dla których stanowiły one pewną wartość, a ponadto powierzchnia miejsca ich magazynowania była wystarczająca.

11 stycznia 2010 roku uległy zmianie przepisy dot. kwalifikacji archiwalnej dokumentacji dotyczącej wydanych dowodów osobistych – teczek osobowych/kopert dowodowych. Do materiałów archiwalnych (kat. A) zaliczono dowody osobiste wydane do roku 1979 (włącznie). Jest to jednoznaczne z tym, że do tej kategorii zaliczono całość dokumentacji, którą zawierateczka osobowa/koperta dowodowa. Te materiały muszą zostać uporządkowane wewnętrznie, zewidencjonowane w spisie zdawczo-odbiorczym i przekazane do archiwum państwowego. Z kolei całość dokumentacji dotyczącej dowodów osobistych wydanych po 1979 roku zakwalifikowano do dokumentacji niearchiwalnej kat. BE–50, co oznacza, że po upływie 50 lat od zgonu danej osoby jej koperta będzie podlegała ekspertyzie archiwalnej ze strony właściwego terytorialnie archiwum państwowego. Wówczas zostanie podjęta decyzja o możliwości zniszczenia danej koperty lub przekwalifikowania jej do kat. A.

Typowateczka osobowa założona w związku z wydaniem pierwszego dowodu osobistego w 1952 roku zawiera takie dokumenty jak: ankieta ze zdjęciem (oprócz podstawowych danych są tam informacje o służbie wojskowej, miejscach zamieszkania do 1939 roku, w czasie okupacji i w danym czasie, miejscu pracy), karta osobowa, zgłoszenie zamieszkania, karta meldunkowa, odpisy aktów stanu cywilnego (urodzenia, ślubu)/zaświadczenia z urzędów stanu cywilnego, ostatnia strona dowodu osobistego z serią i numerem wraz z adnotacją o zgonie, czasem Kenkarte, informacja o pobycie w obozie pracy i dokumenty repatriacyjne. Ankieta adresowana była do Powiatowego Biura Dowodów Osobistych.

W latach 50. XX wieku wydawaniem dowodów osobistych zajmowały się powiatowe komendy Milicji Obywatelskiej. Teczki były opatrzone pieczęciami „TAJNE”. W kopertach dowo-

⁶ Dz.U. Nr 39, poz. 306.

⁷ Dz.U. Nr 112, poz. 1319 z dnia 31 grudnia 1999 roku; Dz.U. Nr 69, poz. 636 z dnia 23 kwietnia 2003 roku.

dowych znajdują się wszystkie wnioski wraz ze zdjęciami, które dana osoba składała o wydanie dowodu osobistego. Aby dotrzeć do swojej koperty trzeba znać serię i numer dowodu osobistego, ponieważ tego typu materiały ułożone są na półkach zgodnie z seriami i numerami w sposób narastający. W niektórych urzędach zawartość teczek osobowych została przełożona do kopert dowodowych. Teczki osobowe i koperty dowodowe zakładane przez komendy powiatowe MO były przekazywane do urzędów gmin po tym, gdy zmieniły się ich kompetencje. Koperty dowodowe wprowadzono w 1960 roku. Jednakże w niektórych urzędach gmin kolejne dokumenty gromadzono nadal w teczkach osobowych, w innych przekładano ich zawartość do kopert dowodowych. Sporadycznie występują takie sytuacje, gdy w teczkach nie ma informacji o zgonie danej osoby, choć wszystko wskazuje na to, że taka osoba już nie żyje. Dokumentacja dowodowa znajduje się w tzw. wydziałach spraw obywatelskich urzędów gmin. Teczki osobowe/koperty dowodowe wędrowały za obywatelem i były przechowywane w tym urzędzie gminy, w którym dana osoba była ostatnio zameldowana, ponieważ tam wyrabiała sobie nowy dowód osobisty. W sytuacji, gdy ktoś wyjechał na stałe za granicę, jego koperta pozostawała w Polsce. Tak jest do dziś.

Z tej dokumentacji można również poznać charakter pisma danej osoby, która występowała o wydanie dowodu osobistego, choćby z uwagi na jej własnoręczny podpis.

Numer i serię dowodu osobistego można odszukać w księgach meldunkowych pod warunkiem, że zachowały się.

W poszczególnych okresach z dokumentacji składanej w celu wydania dowodu osobistego we Wrześni można uzyskać następujące informacje:

Charakterystyka zawartości teczek osobowych

- **ankieta** (do Powiatowego Biura Dowodów Osobistych we Wrześni w **1952 roku**): nazwisko, dla mężatek nazwisko panięńskie i z poprzedniego małżeństwa, imiona, imiona rodziców i nazwisko panięńskie matki, data i miejsce urodzenia, stan cywilny, osoby na utrzymaniu do lat 16 (nazwisko, imię, data urodzenia i pokrewieństwo), zawód wykonywany (obecnie, do 1939 roku), narodowość, obywatelstwo – obecne, czy posiadał inne obywatelstwo (jakie, kiedy), miejsce zamieszkania (do 1939 roku, w czasie okupacji, obecnie), miejsce pracy, inne źródła utrzymania, czy służył w wojsku (w kraju, za granicą, gdzie, kiedy, nazwa jednostki, stanowisko, stopień – do 1939 roku, od 1939 roku do 1945 roku, od 1945 roku, obecny stosunek do służby wojskowej), w jakiej WKR jest na ewidencji i od kiedy, czy w okresie od 1.IX.1939 roku do chwili obecnej zmienił nazwisko lub imiona, czy zmiana nazwiska została zalegalizowana po 22 VII 1944 roku, potwierdzenie wiarygodności danych, pokwitowanie odbioru dowodu.

Załączniki do ankiety: karta meldunkowa, karta osobowa, zgłoszenie zameldowania, wypisy z aktu urodzenia, ślubu;

- **karta meldunkowa (1952 rok)**: nazwisko, imiona, imiona rodziców i nazwisko panięńskie matki, data i miejsce urodzenia, zawód i stanowisko, miejsce pracy, przynależność państwowa, stosunek do służby wojskowej, na podstawie jakich dokumentów zameldowany (np. na podstawie metryki urodzenia), miejsce zamieszkania i od kiedy, wyszczególnienie osób w wieku do lat 16 zamieszkałych w charakterze członka rodziny lub na utrzymaniu, stwierdzenie zgodności danych z zapisem w rejestrze mieszkańców;
- **karta osobowa (1951 rok)**: nazwisko (dla mężatek nazwisko panięńskie i z poprzedniego małżeństwa), imiona, imiona rodziców, nazwisko panięńskie matki, data i miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania (dokładne adresy: do 1 IX 1939 roku, w czasie okupacji, obecnie), skąd przybył, stan cywilny, ilość osób na utrzymaniu (do lat 16 – imiona i nazwiska, stopień pokrewieństwa; ponad 16 lat – imiona i nazwiska, stopień pokrewieństwa), wykształcenie, zawód

wyuczony, miejsce pracy i zajmowane stanowisko, źródło utrzymania do 1939 roku i obecnie, przynależność państwowa, stosunek do służby wojskowej, przynależność do WKR, czy przebywał za granicą (od kiedy do kiedy, nazwa kraju), czy służył w armiach obcych (kiedy, w jakich), czy w okresie od 1 IX 1939 roku do chwili obecnej zmienił nazwisko lub imiona, czy zmiana nazwiska po 9 V 1945 roku nastąpiła zgodnie z prawem, jakie posiada dokumenty;

- **zgłoszenie zameldowania (1951 rok):** nazwisko, imiona, imiona rodziców, nazwisko panięskie matki, data/miejsce/charakter zamieszkania, stan cywilny, imię i nazwisko małżonka, zawód, stanowisko, miejsce pracy, data i miejsce urodzenia, przynależność państwowa, stosunek do powszechnego obowiązku wojskowego, miejsce poprzedniego zamieszkania, na podstawie jakich dokumentów zameldowany, potwierdzenie wiarygodności danych.

ŚCIŚLE TAJNE
NA ZEWNĄTRZ NIE WYDAJE SIĘ

906-483967

Nr 734476 27.12.57. Pow. Wrzesnia
Woj. Poznańskie

Teczka osobowa

Ob. Kaźmierczak Franciszka c. Jana
Nazwisko, imię i imię ojca

Data ur. 14 12 1919
dzień miesiąc rok

Założono dn. 1.6.57.
Czynności wstępne zakończone dn. 10.06.1958
Całkowicie zakończone dn. 1975.01.19

Charakterystyka zawartości koperty dowodowej na podstawie wniosków z przedziału różnych lat

W latach 60. XX wieku we Wrześni nie zakładano już tzw. teczek osobowych dla osób, które po raz pierwszy występowały o wydanie dowodu osobistego, lecz zaczęto stosować koperty dowodowe. Część zawartości teczek osobowych przełożono do kopert dowodowych, których format jest o połowę mniejszy. Do każdego wniosku o wydanie dowodu osobistego, a także wcześniej do ankiety, dołączone jest zdjęcie petenta.

Osoba ubiegająca się o wydanie dowodu osobistego, która urodziła się lub brała ślub na terenie funkcjonowania danego urzędu, jest zwolniona z dostarczenia odpisu aktu urodzenia lub ślubu.

Wniosek o wydanie dowodu osobistego – tymczasowego zaświadczenia tożsamości (do Komendy Milicji Obywatelskiej we Wrześni w 1968 roku): nazwisko, imię (imiona), nazwisko

Seria LN Nr 2128609 Komenda MO Wrzesnia

ważny do

Seria Nr Komenda MO

ważny do

Seria Nr Komenda MO

ważny do

Ob. Kaźmierczak Tomasz c. Jana
Nazwisko, imię i imię ojca

Data urodzenia 27.10.1893
dzień miesiąc rok

Założono dnia 26.3.64

panieńskie i z poprzedniego małżeństwa, używane pseudonimy, imiona rodziców i nazwisko panieńskie matki, data i miejsce urodzenia, stan cywilny, imię współmałżonka, nazwisko panieńskie żony, wykształcenie, zawód wyuczony, zawód wykonywany, miejsce pracy, narodowość, obywatelstwo, stosunek do powszechnego obowiązku wojskowego, miejsce zamieszkania – obecne i poprzednie, nazwisko lub pseudonimy używane poprzednio, rysopis (wzrost, oczy, znaki szczególne), posiadany dowód osobisty (seria, nr, przez kogo wydany, powód wymiany), potwierdzenie prawdziwości danych, stwierdzenie przez Prezydium Miejskiej Rady Narodowej – Ewidencję Ludności, że obywatel jest zamieszkały na pobyt stały pod wskazanym adresem.

Wniosek o wydanie dowodu osobistego – tymczasowego zaświadczenia tożsamości (do Komendy Milicji Obywatelskiej we Wrześni w 1973 roku): nazwisko, imię (imiona), nazwisko panieńskie i z poprzedniego małżeństwa, używane pseudonimy, imiona rodziców i nazwisko panieńskie matki, data i miejsce urodzenia, stan cywilny, imię współmałżonka, nazwisko panieńskie żony, wykształcenie, zawód wyuczony, zawód wykonywany, narodowość, obywatelstwo, stosunek do powszechnego obowiązku wojskowego, miejsce zamieszkania – obecne i poprzednie, nazwisko lub pseudonimy używane poprzednio, rysopis, posiadany dokument tożsamości, powód wymiany, stwierdzenie zameldowania przez PMRN we Wrześni, posiadany dowód osobisty (seria, nr, przez kogo wydany).

Wniosek o wydanie dokumentu stwierdzającego tożsamość (do Urzędu Miasta i Gminy Września w 1980 roku): nazwisko, poprzednie nazwiska, imiona oraz pseudonimy, używane dawniej lub obecnie, imię (imiona), nazwisko rodowe i z poprzedniego małżeństwa, imiona i nazwiska rodowe rodziców, data i miejsce urodzenia, stan cywilny, imię i nazwisko rodowe współmałżonka, wykształcenie, zawód wyuczony, zawód wykonywany, miejsce pracy i jej adres, narodowość, obywatelstwo, rysopis (wzrost, kolor oczu, znaki szczególne), posiadany dokument tożsamości, powód wymiany dokumentu, miejsce pobytu stałego, czasowego ponad 2 miesiące, dzieci własne (inne osoby) znajdujące się pod opieką, stwierdzenie zameldowania przez UM i G Września – Ewidencję Ludności.

Wniosek o wydanie dokumentu tożsamości (do Urzędu Gminy we Wrześni w 1994 roku): nazwisko, poprzednie nazwiska imiona oraz pseudonimy używane dawniej lub obecnie, imię (imiona), nazwisko rodowe i z poprzedniego małżeństwa, imiona i nazwiska rodowe rodziców, data i miejsce urodzenia, stan cywilny, imię i nazwisko współmałżonka, wykształcenie, zawód wyuczony, zawód wykonywany, miejsce pracy i jej adres, narodowość, obywatelstwo, rysopis (wzrost, kolor oczu, znaki szczególne), posiadany dokument tożsamości, powód wymiany/data utraty, miejsce pobytu stałego lub czasowego ponad 2 miesiące, dzieci własne, przysposobione oraz inne osoby (do lat 18) znajdujące się pod władzą rodzicielską lub opieką prawną (nazwisko i imię, data i miejsce urodzenia, stopień pokrewieństwa, nr aktu urodzenia (nazwa USC, województwo), stwierdzenie prawdziwości danych, stwierdzenie zgodności danych z aktem urodzenia (małżeństwa), stwierdzenie zameldowania na pobyt stały (czasowy ponad 2 miesiące).

Wniosek o wydanie dowodu osobistego (do Urzędu Miasta i Gminy we Wrześni w 2010 roku): nazwisko 1 człon, nazwisko 2 człon, imię (pierwsze), imię (drugie), nazwisko rodowe, imiona rodziców, nazwisko rodowe matki, data i miejsce urodzenia, kolor oczu, wzrost, płeć, adres zamieszkania na pobyt stały lub na pobyt czasowy ponad trzy miesiące, posiadany dokument tożsamości, przez kogo wydany, przyczyna wymiany, data i przyczyna utraty, potwierdzenie prawdziwości danych, stwierdzenie zgodności danych przez kierownika USC i naczelnika Wydziału Spraw Obywatelskich.

Formularz – część A (dla centrum personalizacji): nr zamówienia, data złożenia wniosku, przyczyna wydania d.o., KT organu wydającego, nazwa wystawcy d.o., nazwisko 1, nazwisko 2, imię 1, imię 2, nazwisko rodowe 1, nazwisko rodowe 2, imię ojca, imię matki, data urodzenia, miejsce urodzenia, adres zamieszkania, rodzaj zameldowania, kod pocztowy i miejscowość,

ulica/nr domu/nr lokalu, wzrost, kolor oczu, płeć, PESEL, termin ważności 10 lat. Zawiera zdjęcie petenta.

Formularz – część B (dla wnioskodawcy): nr zamówienia, nazwisko 1, imię 1, PESEL, data wystawienia formularza, termin odbioru d.o., KT organu wydającego, nazwa gminy

Na podstawie złożonego wniosku o wydanie dowodu osobistego Urząd sporządza formularz – część A, który po zeskanowaniu jest przesyłany do Centrum Personalizacji Dokumentów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie. Formularz – część B otrzymuje wnioskodawca, zwraca go przy odbiorze dowodu osobistego.

Podczas wymiany książeczkowego dowodu osobistego na nowy Wydział Spraw Obywatelskich dołącza do wniosku petenta dwie pierwsze kartki (4 strony) wymienianego dowodu. W przypadku zgonu właściciela książeczkowego dowodu osobistego Wydział Spraw Obywatelskich zamieszcza w kopercie dowodowej ostatnią kartkę dowodu osobistego z informacją o zgonie.

Do 1974 roku wydawaniem dowodów osobistych zajmowała się Milicja Obywatelska we Wrześni, w 1975 roku Naczelnik Powiatu, potem Naczelnik Miasta i Gminy Września, następnie kierownik Wydziału Spraw Administracyjnych Urzędu Miasta i Gminy Września, a od połowy 1990 roku burmistrz Miasta i Gminy Września, dalej burmistrz Gminy Września, potem burmistrz Miasta i Gminy Września.

Odpłatność za kserokopie dokumentów z teczki osobowej/koperty dowodowej wynosi 5 zł⁸ za jedną stronę. Zainteresowany jej uzyskaniem musi udowodnić stopień pokrewieństwa z osobą dla której została założonateczka osobowa/koperta dowodowa i przedstawić interes prawny.

⁸ Zgodnie z załącznikiem „Wykaz przedmiotów opłaty skarbowej, stawki tej opłaty oraz zwolnienia” do ustawy z dnia 16 listopada 2006 roku o opłacie skarbowej (Dz.U. Nr 225 poz. 1635 z dnia 8 grudnia 2006 roku), część II wydanie zaświadczenia, pkt 4 poświadczenie zgodności duplikatu, odpisu, wyciągu, wypisu lub kopii, dokonane przez organy administracji rządowej lub samorządowej lub archiwum państwowe, od każdej pełnej lub zaczętej stronicy, stawka – 5 zł.